

zprávy

VLASTIVĚDNEHO
ÚSTAVU
V OLOMOUČI

VÝSKYT BURDIGALSKÝCH „PECTUNCULOVÝCH“ PÍSKŮ NA ZNOJEMSKU

Ve vrtu HV 2/3 - Vrbovec, provedeném hydrogeologickým průzkumem Geotestu n. p. Brno, byla nalezena při hloubení v roce 1966 molusková fauna v šedých křemenných i glaukonitických píscích, převážně středních až hrubých, s kulovitými zrudněnými pískovcovými konkréciemi, dosahujícími velikosti až několika cm, ojediněle i přes 1 dm v průměru. Hlavní výskyt fauny, a to taxodontních mlžů rodu *Glycymeris* DA COSTA, 1778 spadá do metráže 67–71 m, kde byli v masovém zastoupení. Jejich výskyt však pokračoval dále až do 86 m, zvláště od 85 do 86 m bylo jich opět větší množství. Ostatní molusková fauna je vzácnější.

Ojedinělé úlomky ústřic objevily se už v hořejších vrstvách ve hloubce 52 až 55 m, níže však až do hloubky 67 m nebyly žádné paleontologické nálezy učiněny.

Podle shora uvedeného zjištění lze konstatovat, že byly zastíženy lavice tzv. „pectunculových“ písků. Dřívější rodové označení těchto mlžů bylo *Pectunculus*, pochází od LAMARCKA, 1799. Podle prioritního zákona zoologické nomenklatury je třeba psát místo tohoto dříve užívaného, byť i velmi vžitého označení, název *Glycymeris* DA COSTA, 1778.

V metrži 86–87 m vyznívají drobné úlomky schránek a konec vrtu 87–92 m tvořily pestré tuhé písčité kaolinické jíly, které byly od 108 do 118 m vystřídány šedozeleným asi glaukonitickým středním až hrubým křemenným pískem, bez makrofosilií. Podloží byl mylonit.

Určením fauny zabýval se též dr. TEJKAL; výsledek je obsažen v práci I. KRISTEK—J. TEJKAL, 1968.

Rozbor fauny prokázal tyto druhy molusek:

Lamellibranchiata (mlži).

Glycymeris (*Glycymeris*) *fichteli* (DESHAYES, 1852) — 14 exemplářů

Glycymeris (*Glycymeris*) *cor* (LAMARCK, 1805) — 80 exemplářů

Linga columbella (LAMARCK, 1818) — 3 exempláře

Gastropoda (plži).

Turritella (*Haustator*) *vermicularis* BROCCHI, 1814 — 1 exemplář, připomíná varietu *Turritella* (*Haustator*) *vermicularis tricineta* Schaffer, 1912.

Protoma cathedralis (BRONGNIART, 1823) — 8 exemplářů, z nichž část exemplářů se velmi blíží varietě *Protoma* (*Protoma*) *cathedralis quadricincta* SCHAFFER, 1912.

Baryspira glandiformis (LAMARCK, 1810) — 4 exempláře

Dominantní složkou jsou mlži rodu *Glycymeris*, vtiskující pískům svůj ráz.

Větší množství fauny, velmi dobře zachovalých mlžů, sbírali jsme společně s dr. M. Neubauerem a zpracovatelkou této lokality pg. K. Kuklovou; řadu pěkných exemplářů získal jsem přímo od členů osádky a od vrtmistra J. LORANCE. Všechny tyto sběry umožnily mi přesnější určení makrofosilií. Zejména se to projevilo při poznání burdigalského druhu *Glycymeris* (*G.*) *fichteli* (DESHAYES, 1852), který je pro biostratigrafické závěry velmi významný.

Na základě méně úplného materiálu uvažuje J. TEJKAL in I. KRISTEK—J. TEJKAL (1968) o *Glycymeris* cf. *latiradiata* (GÜMB.), se zařazením do okruhu tohoto druhu se stářím spíše svrchnooligocenním a akvitánským; celkově přiznává vrboveckému vrtu existenci marinního (euhalinního) spodního miocénu v tomto území.

Paleoekologie fauny

Mlži rodu *Glycymeris* DA COSTA, 1778 platí podle T. BÁLDIHO, 1963 všeobecně za stenohalinní organismy žijící v proudící mořské vodě s normální salinitou. Dnes žijí na hrubě zrnitém, písčitém mořském pobřeží. Často bývají i na vápnitých uloženinách, pokrytých schránkami molusek. Obdobně i jejich předchůdci žili stejným způsobem.

Bathymetrické členění glycymeridů kolísá v širokých mezích. Vezmeme-li v úvahu též jejich hojný výskyt, můžeme stanovit, že dnes žijí masově jen ve střední a mělčí zóně neritika. Optimální hloubka 40–100 m. *Glycymeris* (G.) *cor* (LAMARCK, 1805) žije dodnes.

K ostatním, alespoň některým druhům, nalezneme paleoekologické úvahy u J. SENEŠE, 1958. *Protoma cathedralis* se svými varietami se nachází v sedimentech mezi sublitorálem a mělkým neritikem. *Baryspira glandiformis* je známa z prostředí laminární zóny až do hlubokého neritika.

Biostratigrafické zhodnocení fauny

Pro celkové zhodnocení mají největší význam výskyty: *Glycymeris* (G.) *fichteli* (DESHAYES, 1852) a *Glycymeris* (G.) *cor* (LAMARCK, 1805).

Glycymeris (G.) *fichteli* se vyskytuje podle T. BÁLDIHO, 1963 v západní části Paratethydy výhradně v burdigalských vrstvách. *Glycymeris* (G.) *cor* v masovém výskytu z Vrbovce, objevuje se v celé Evropě (s výjimkou boreální provincie) všude na bázi burdigalského (částečně ve smyslu stratotypu akvitánského stupně). Postupuje dále až do tortonu. Přehledně je vyjádřena stratigrafie v následující tabulce:

MIOCÉN	Torton s. l.	— — — — —	<i>G. cor</i>
	Helvet s. l.	—	<i>G. cor</i>
	Burdigal [zčásti akvitán ve smyslu stratotypu]	<i>G. fichteli</i>	<i>G. cor</i>

G. cor přechází sice z burdigalu — spodního miocénu do miocénu středního, kde však nemá v Paratethydě již masového výskytu.

Ostatní druhy molusek jsou průběžné přes celý miocén, tedy burdigal-torton. Některé exempláře *Protoma cathedralis* z Vrbovce velmi inklinují k varietě *Protoma cathedralis tricineta* Schaffer, 1912 z burdigalu Rakouska (Eggenburg) která je podle SCHAFFRA spojena i přechody s varietou *Protoma cathedralis paucicincta* SACCO, 1895 tamtéž. *Linga columbella* (LAMARCK, 1818) nebyla dosud v Paratethydě burdigalu známa.

Lze tedy na základě celkového rozboru moluskové fauny od Vrbovce z vrhu HV 2/3 označit tuto za burdigalsko-spodnomiocénní (srovn. též I. KRYSTEK—J. TEJKAL, 1968). Vrbovecké pisky svou „pectunculovou“ faunou jsou v tomto stratigrafickém pojetí prvním výskytem na Moravě.

Na konec je mi milou povinností poděkovat vedení závodu Geotest n. p. v Brně za umožnění krátké studijní cesty na universitu do Budapešti a tamějšímu řediteli Paleontologického ústavu prof. dr. L. Bogschovi za velmi přátelské přijetí, jakož i jeho žáku dr. T. Báldimu, odborníku v oboru „pectunculových“ písků za jeho cennou konzultaci.

Literatura:

BÁLDI T., 1963: Glycymeris s. str. des europäischen Oligozäns und Miozäns. — Annal. hist. nat. Mus. nat. Hung., p. min. et palaeont., 54, 1962 Budapest.

KRYSTEK I.—TEJKAL J., 1968: K litologii a stratigrafii miocénu jihozápadní části karpatské předhlubně na Moravě. — Folia přírodov. fak. University J. E. Purkyně v Brně. Svazek IX. Geologia 16. Spis 7.

KUKLOVÁ K., 1969: Jihomoravský neogén. — Oblast Znojmo a Moravské Budějovice. Regionální hydrogeologický průzkum. Archiv Geotestu n. p. Brno.

SENEŠ J., 1958: Pectunculus-Sande und Egerer Faunentypus im Tertiär bei Kováčov im Karpatenbecken. Geolog. práce. — Monogr. sér. 1. Geol. Úst. Dion, Štúra, Bratislava.

Der Befund der burdigalischen „Pectunculussande“ aus der Umgebung von Znojmo (Znaím)

(Résumé)

Bei der hydrogeologischen Forschung, die durch Geotest n. p. Brno in Jahre 1966 durchgeführt worden ist, habe ich in der Bohrung HV 2/3 - Vrbovec unweit Znojmo aus der Tiefe 67—71 m und weiter besonders aus der Tiefe 85—86 m eine „Pectunculusfauna“ gefunden, in der ich den ersten Fund der burdigalischen Art *Glycymeris (Glycymeris) fichteli* (DESHAYES, 1852) in Mähren feststellen konnte. Dadurch ist die frühere Mitteilung KRYSTEK I.—TEJKAL J. 1968 (siehe Literatur) ergänzt.

Für die Bestätigung meiner Bestimmung spreche ich Herren: Prof. Dr. L. Bogsch, Direktor des Paläontologischen Institutes der Universität und Dr. T. Báldi, beide aus Budapest, meinen herzlichen Dank aus. Herrn Prof. Dr. Bogsch danke ich nochmals für die freundliche Aufnahme und für den lebenswürdigen Aufenthalt im Paläontologischen Institute.

Hynek Zavřel:

PŘÍSPĚVEK K ROZŠÍŘENÍ MINUJÍCÍHO HMYZU NA DUBECH

Beitrag zur Verbreitung der Blattminen in Eichenblättern von Mähren

Larvy minujícího hmyzu vyhlodávají v listech chodbičky tak, že vyžírají zelené pletivo, kdežto horní a dolní pokožku nechávají nepoškozenou. Vznikají tak útvary zvané hyponomy, podkopěnky či miny. Z našich domácích dřevin jsou duby napadány největším počtem minujících hmyzů. HERING (1957) uvádí na dubech z celé Evropy 87 minovníků, z nichž však mnozí žijí jen v jižní nebo západní Evropě.

V tomto příspěvku uvedeno je 33 druhů, které jsem sám sbíral hlavně na okrese kroměřížském, příležitostně také na jiných lokalitách. Četné z těchto sběrů revidoval prof. dr. E. M. Hering z Berlína. Z uvedených druhů převážná většina (30 druhů) přísluší k motýlům (Lep.), jen dva druhy patří k broukům (Col.) a jediný druh k blanokřídlým (Hym.), kdežto diptery v listech dubových nemínají, ačkoliv na jiných skupinách rostlin mnohdy převládají.

Lokality jsou uspořádány tak, že nejprve jsou uvedena naleziště z okresu kroměřížského (Chříby, Haná, Hostýnské vrchy), pak následují lokality z dalšího území. U jednotlivých druhů na dubu letním a zimním jsou uvedeny napřed lokality z dubu letního a po pomlčce lokality z dubu zimního.

Jména minujícího hmyzu jsou upravena podle základního díla HERINGOVA: Bestimmungstabellen der Blattminen von Europa 1957. Jmenosloví živých rostlin je vzato podle DOSTÁLOVA Klíče k úplné květeně ČSR 1958.

PŘEHLED ZJIŠTĚNÝCH DRUHŮ

Quercus robur L. — dub letní (křemelák) a

Quercus petraea LIEBL. — dub zimní (drnák)

Acrocercops brongniardella F. (Lepidoptera). Na lesních okrajích zvláště v pahorkatině místy rozšířen. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Blazický lesík u Blazic. Lesík Březí nad Slavkovem p. H. Úpatí Hostýna. Dřevohostický les a Kamenice u Turovic (Přerovsko). Okraj lesa, Karvinná. — Těšanské boří u Těšan.

Bucculatrix ulmella Z. (Lep.). Housenka tohoto drobného podkopníčka vytváří jen nepatrné miny v prvním stádiu vývoje. Na dubech vyskytuje se roztroušeně. Lesní dolina V od Divok. Stráň Vinohrady u Olšiny (Šelšovice). Vražisko nad Kvasicemi, Skalka u Trňáku (Zlámanka). Podzámecká zahrada v Kroměříži. Les Zámeček u Bilan. Okraj Horního lesa u Skaštic. Lesík Březí nad Slavkovem p. H. Kamenice u Turovic (Přerovsko). — Okraj lesa, Světlá—Bunč. Les Strabišov u Lísek. Lesík u Hoštic. Okraj lesa u Pacetluk a u Chvalčova. Zřícenina Lukova (Gottwaldovsko).

Caloptilia alchimiella SC. (Lep.). Housenka minuje v úhlu mezi hlavním a vedlejším nervem listovým. Později opouští miny a žije pod přehnutým okrajem listu. Vyskytuje se dosti často. Zaznamenána z 24 lokalit. Lesní dolina V od Divok. Tetetický háj u Tetetic. Zámecký park, Zdounky. Vražisko nad Kvasicemi. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Les Zámeček u Bilan a Horní les u Skaštic. Kruhy u Tučap. Bažantnice u Bystřice p. H. Lesík S nad Osíčkem. Žebračka u Přerova. Stráň již. nad Radějovem (Bílé Karpaty). — Les u Kostelan. Strabišov u Lísek. Vinohrádek nad Bařicemi. Březí nad Slavkovem p. H. Les Z od Hlinska a na Hostýně. Pálenice nad Sovadinou. Velká Dřínová u Heraltic (Tišňovsko).

Coleophora ibipennella Z. (Lep.). Tento pouzdrovníček vyskytuje se v našem kraji zřídka. Skalka u Trňáka (na dubu letním). Les Obora nad Kotojedy (na dubu zimním).

Coleophora lutipennella HB. (Lep.). Pouzdrovníček dubový vyskytuje se dosti zřídka, zaznamenán z osmi lokalit. Skalka u Trňáku. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Lesík S nad Osíčkem. Les Kozrál u Líšné (Přerovsko). — V lese u Tabarek (Chřiby) a V nad Cetečovicemi. Obora nad Kotojedy. Lesík J od Slavkova pod Hostýnem.

Coleophora palliatella ZK. (Lep.). Tento pouzdrovníček zjištěn na jediné lokalitě: Lesík v Kamenici u Turovic (Přerovsko).

Dyseriocrania fastuosella Z. (Lep.). Housenka minuje v mladých listech dubových. Druh v území dosti rozšířený, zaznamenán z 13 lokalit. Les Zelinka u Újezdska. Skalka u Trňáku. Zámecký park, Kvasice. podzámecká zahrada v Kroměříži. Les Zámeček u Bilan. Březí nad Slavkovem p. H. Kruhy u Tučap. Lesík S nad Osíčkem. Kamenice u Turovic a na břehu Bystřičky u Lipové (Přerovsko). — Les u Tabarek a Habřina nad Zástřizlím (Chřiby). Kleštělec nad Morkovicemi. Ratajský les u Rataj. Obora nad Kotojedy. Stráň Jastrabí nad Rusavou. Dřevohostický les (Přerovsko).

Ectodermia (Zimmermannia) atrifrontella STT. (Lep.). Housenka tohoto motýlka minuje v kůře mladých dubů. Vyskytuje se u nás zřídka na výslunných okrajích lesů. Les Obora nad Kotojedy (na dubu letním). Dřevohostický les u Dřevohostic (na dubu zimním).

Eutrichonemus (Dialectica) simploniella F. R. (Lep.). Housenka minuje v kůře mladých větví. V území zaznamenána na jedné lokalitě: Les Obora nad Jaroňovicemi.

Heliozella stanneella F. R. (Lep.). Mina tohoto listového mola začíná v řapíku. Housenka vykrajuje pak z listu oválné okénko. V území zřídka se vyskytující

druh. Les Obora nad Kotojedy. Kruhy u Tučap. — Les u Roštínské kapličky (Chříby).

Lithocolletis amyotella DUP. (Lep.). Druhy z rodu klíněnka vytvářejí miny často značně si podobné. Tento druh vyskytuje se dosti zřídka. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Lesík S nad Osíčkem. — Les Strabišov u Lísek. Lesík u Hoštic. Hostýn. Lesík Hůrka u Teplic (Hranice).

Lithocolletis cramerella FBR. (Lep.). Tato klíněnka zaznamenána jen ze dvou lokalit: V lesíku S nad Osíčkem (na dubu letním). — Lesík Hůrka u Teplic (na dubu zimním).

Lithocolletis heegeriella Z. (Lep.). Nejmenší mina tohoto rodu, ležící na okraji listu. U nás dosti rozšířena, zaznamenána z 25 lokalit. Vinohrady u Olšiny (Šelešovice). Tetetický háj. Obora nad Kotojedy. Zámecký park, Kvasice. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Les Zámeček u Bilan. Horní les u Skaštic. Kruhy u Tučap. Lesík Z od Hlinska a S nad Osíčkem. Pod Kozincem u Chvalčova. Dřevohostický les a Kamenice u Turovic (Přerovsko). — Cvrčovská dolina. U Roštínské kapličky. Komínky. Brdo. Zámecký park, Zdounky a lesík u Hoštic. Bažantnice nad Rychlovem. Lesík Hůrka u Teplic.

Lithocolletis hortella F. (Lep.). Těžko rozeznatelný druh, zaznamenán jen z jediné lokality: Těšanské boří u Těšan (na dubu zimním).

Lithocolletis lautella Z. (Lep.). Největší mina tohoto rodu, vyskytuje se v našem území jen roztroušeně. Lesík Březí nad Slavkovem p. H. Komínky. Les u Roštínské kapličky. Ochozy nad Bystřicí p. H. Lesík Hrachovec u Oprostovic a Dřevohostický les (Přerovsko).

Lithocolletis messaniella Z. (Lep.). Vyskytuje se v našem území jen roztroušeně na dubu zimním. Komínky. Strabišov u Lísek. Včelín u Cvrčovic. Zámecký park, Zdounky. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Hostýn. Dřevohostický les (Přerovsko).

Lithocolletis quercifoliella Z. (Lep.). Nejhojnější druh z rodu klíněnek, zaznamenán ze 45 lokalit. Skalka u Trnáku. Lesík u Hoštic. Vinohrady u Olšiny (Šelešovice). Lesní dolina u Divok. Obora nad Kotojedy. Zámecký park, Kvasice. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Stonáč u Bilan. Okraj Horního lesa. Kruhy u Tučap. Dubina u Prusinovic. Březí nad Slavkovem p. H. Pod Kozincem u Chvalčova. Hrabina u Jankovic. Lesík S nad Osíčkem. Kamenice u Turovic a remízek u Kojetína (Přerovsko). — Komínky. Brdo. Bunč. Cvrčovská dolina. Strabišov u Lísek. Šelešovský háj a Ratajský les. Zámecký park Zdislavice a Zdounky. Vinohrádek nad Bařicemi. Hostýn. Les J nad Gottwaldovem a nad Hor. Lhotou u Luhačovic.

Lithocolletis roboris Z. (Lep.). V území zřídka se vyskytující klíněnka na dubu zimním. Těšanské boří u Těšan. V lese u Macochy u Teplic (Hranice).

Stigmella (Dectiria) albifasciella HEIN. (Lep.). Druh z rodu drobníčků, v území dosti rozšířen. Zaznamenán z 27 lokalit. Skalka u Trnáku. Šelešovský háj. Zámecké parky, Zdounky a Kvasice. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Les Zámeček u Bilan. Kruhy u Tučap. Hrabina u Jankovic. Březí nad Slavkovem p. H. Pálenice u Sovadiny. Remízek S od Kojetína. — Okraj lesa, Světlá—Bunč. Cvrčovská dolina. Ratajský les. Obora nad Kotojedy. Zámecký park, Zdislavice. Les Z od Hlinska. Kozinec nad Chvalčovem. Ochozy nad Bystřicí p. H. Hostýn.

Stigmella atricapitella HW. (Lep.). Také tento drobníček je v kraji dosti rozšířen. Zaznamenán z 29 lokalit. Skalka u Trnáku. Obora nad Kotojedy. Zámecký park, Zdounky. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Les Zámeček u Bilan. Lesíky Boří a Pasička nad Jankovicemi. Březí nad Slavkovem. Blazický lesík u Blazic. Lesík S nad Osíčkem. Dřevohostický les. Brdo. Šelešovský háj. Opatovsko J od

Pornic. Ochozy nad Bystřicí p. H. Ráztoka u Rusavy. Hostýn. Kozrál u Líšné, Kamenice u Turovic a Žernava S od Přerova. Lesík Hůrka nad Teplicemi.

Stigmella (Stigmella) basiguttella HEIN. (Lep.). Druh v území jen místy rozšířen, častěji na dubu letním. Lesní dolina u Divok. Skalka u Trňáku. Vražisko nad Kvasicemi. Stonáč a Zámeček u Bilan. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Břestský les u Břestu. Lesíky Pasíčka a Boří nad Jankovicemi. Lesík Z od Hlinska. Kamenice u Turovic (Přerovsko). Stráň J nad Radějovem (Bílé Karpaty). — Šelešovský háj. Březí nad Slavkovem p. H. Břeh Juhyně u Všechovic.

Stigmella heringi TOLL (Lep.). V území vzácný drobníček, zjištěn jen v Hostýnských vrších na dubu zimním na dvou lokalitách: Lesík Březí nad Slavkovem p. H. Revír Ráztoka u Rusavy.

Stigmella (Dechtiria) quercifoliae TOLL (Lep.). Drobníček, v našem území jen zřídka roztroušený, zaznamenán jen z osmi lokalit. Lesní dolina V od Divok. Obora nad Kotojedy. Les Zámeček u Bilan. — Les u Kostelan a Strabišov u Lísek. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Les J nad Gottwaldovem.

Stigmella (Stigmella) ruficapitella HW. (Lep.). Značně rozšířený drobníček na dubu letním i zimním, zaznamenán ze 41 lokalit. Obora nad Kotojedy. Skalka u Trňáku. Keřnatý břeh u Olšiny (Šelechovice). Zámecký park, Zdounky. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Stonáč u Bilan. Břestský les u Břestu. Pasíčka u Jankovic. Kruhy u Tučap. Březí nad Slavkovem p. H. Blazický lesík. Polomsko nad Rajnochovicemi. Pálenice nad Sovadínou. Lesík S nad Osíčkem. Kamenice u Turovic, břeh Bystřičky u Lipové a břeh Bečvy u Přerova. Městský park v Rožnově p. R. Stráň J nad Radějovem (Bílé Karpaty). — Komínky. Brdo. Tabarky — Kudlovská dolina. Opatovsko J od Pornic. Lesík u Hoštic. Čížová u Dřínova. Ratajský les. Kostelecký les u Pacetluk. Bažantnice nad Bystřicí p. H. Kozínek nad Chvalčovem. Hostýn. Lesík Hůrka nad Teplicemi (Hranice). Pulčinské skály J od Vsetína.

Stigmella (Stigmella) samiatella Z. (Lep.). Patří mezi nejhojnější minovníky v dubových listech, zaznamenána z 82 lokalit. Lesní dolina V od Divok. Vinohrady u Olšiny (Šelechovice). Tetetický háj. Obora nad Kotojedy. Skalka u Trňáku. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Les Zámeček u Bilan. Břestský les. Kruhy u Tučap. Březí nad Slavkovem p. H. Pasíčka u Jankovic. Pod Kozincem u Chvalčova. Polomsko nad Rajnochovicemi. Pálenice u Sovadiny. Blazický lesík. Kamenice u Turovic a Dřevohostický les (Přerovsko). Městský park v Rožnově p. R. Stráň J nad Radějovem (Bílé Karpaty). — Brdo. Komínky. Bunč. Les u Roštínské kapličky. Strabišov u Lísek. Včelín u Cvrčovic. Opatovsko J od Pornic. Zámecké parky, Zdounky a Zdislavice. Ratajský les. Zelinka u Újezdska. Čížová u Dřínova. Hrabina u Jankovic. Ochozy nad Bystřicí p. H. Bažantnice u Sovadiny. Kozínek nad Chvalčovem. Kostelecký les u Pacetluk. Hostýn. Kelč. Javorník. Skalné. Revír Ráztoka u Rusavy. Lesní dolina u Salaše (Chřiby). Les J nad Gottwaldovem. Lesík Hůrka u Teplic. Stráň nad Hor. Lhotou u Luhačovic. Les Velká Dřínová u Heraltic.

Stigmella (Stigmella) sp. Mina podobná jako u předešlého druhu, ale vajíčko přilepeno na svrchní straně listu; dosud nevychovaná. Jediná lokalita: Stonáč u Bilan.

Stigmella (Dechtiria) subbimaculella HW. (Lep.). Vyskytuje se jen roztroušeně, zaznamenána ze 16 lokalit. Skalka u Trňáku. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Les Zámeček u Bilan. Okraj Horního lesa u Skaštic. Kruhy u Tučap. Lesík Z od Hlinska. Březí u Slavkova p. H. — Komínky. Okraj lesa, Světlá—Bunč. Lesík u Hoštic. Zámecký park, Zdounky, Hrabina u Jankovic. Kamenice u Turovic (Přerovsko).

Tischeria decidua WCK. (Lep.). Tento minovníček vyskytuje se v území jen roztroušeně, častěji na dubu letním. Zapsán ze 16 lokalit. Skalka u Trňáku. Zámecký

park, Kvasice. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Okraj Horního lesa u Skaštic. Les Zámeček u Bilan. Kruhy u Tučap. Pálenice u Sovadiny. Dřevohostický les a břeh Bystřičky u Lipové (Přerovsko). Keřnaté stráně J nad Radějovem (Bílé Karpaty). Zámecký park, Lednice. — Lesík u Hoštic. Ochozy nad Bystřicí p. H. Kostelecký les u Pacetluk. Břeží nad Slavkovem p. H.

Tischeria dodonaea STT. (Lep.). Vyskytuje se u nás stejně hojně jako předešlý minovníček. Zaznamenán ze 17 lokalit. Skalka u Trnáku. Šelešovský háj. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Kruhy u Tučap. Dubina u Prusinovic. Bažantnice nad Bystřicí p. H. Dřevohostický les. — Ratajský les u Nětčic. Vinohrádek nad Bařicemi. Lesík Zelinka u Újezdska. Břeží nad Slavkovem p. H. Kozrál u Líšné (Přerovsko). Les J nad Gottwaldovem. Stráň nad Hor. Lhotou u Luhačovic.

Tischeria ekebladella BJK. (*T. complanella* HB.) (Lep.). Tento minovníček patří k nejhojnějším druhům minujícího hmyzu. Vyskytuje se hojně zejména na mladých dubech a značně jim škodí. V jednom listě minuje často více housenek a čistě bílé, plošné miny vypadají, jakoby byly listy vápnem postříkány. Zapsán ze 48 lokalit. Boří nad Divoky. Tetetický háj. Vinohrady u Olšiny (Šelešovice). Vražisko nad Kvasicemi. Skalku u Trnáku. Zámecký park, Zdounky. Obora nad Kotojedy. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Břestský les. Les Zámeček u Bilan. Lesík Boří nad Jankovicemi. Břeží nad Slavkovem p. H. Blazický lesík. Kamenice u Turovic, Dřevohostický les a břeh Bečvy u Přerova. —

Bunč. Cvrčovská dolina. Les u Roštínské kapličky. Les u Zástřízlí. Strabišov u Lísek. Ratajský les u Nětčic. Vinohrádek nad Bařicemi. Lesík u Hoštic. Hostýn. Lesík Hůrka nad Teplicemi. Stráň nad Hor. Lhotou u Luhačovic.

Projenusa (Fenusella) pygmaea KL. (Hymenoptera). Tento druh blankokřídleho hmyzu vyskytuje se na dubech hojně, zapsán ze 44 lokalit. Opatovsko J od Pornic. Skalka u Trnáku. Tetetický háj. Lesík u Hoštic. Vinohrady u Olšiny. Zámecký park, Zdounky. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Les Zámeček u Bilan. Kruhy u Tučap. Dubina u Prusinovic. Pod Kozíncem u Chvalčova. Blazický lesík. Dřevohostický les. Park v Rožnově p. R. Sulov—Bílý Kříž (Karpaty). —

Brdo. Komínky. Les u Roštínské kapličky. Vinohrádek nad Bařicemi. Těšanské boří u Těšan. Strabišov u Lísek. Ratajský les. Pálenice nad Sovadinou. Ochozy nad Bystřicí p. H. Hostýn. Kelč. Javorník. Lesík Příles u Všechnovic. Kamenice u Turovic a les Kozrál u Líšné (Přerovsko). Les J nad Gottwaldovem. Macocha u Teplic.

Rhynchaenus pilosus F. (Coleoptera). Skákač dubový způsobuje deformaci listů dubových, vyskytuje se však v našem území zřídka. Zaznamenán jen z 5 lokalit. Ratajský les u Rataj. Podzámecká zahrada v Kroměříži. Okraj lesa u dolu Barbora, Karviná (Slezsko).

Tabarky a les u Kostelan (Chřiby).

Rhynchaenus quercus L. (Col.) Také tento skákač poškozuje listy různými deformacemi, vyskytuje se však u nás dosti zřídka. Zapsán ze 6 lokalit. Zámecký park, Kvasice. Pod Kozíncem u Chvalčova. Kamenice u Turovic (Přerovsko). — Lesík Zelinka u Újezdska. Břeží nad Slavkovem p. H. Dřevohostický les.

Quercus cerris L. — Dub cer

Lithocolletis heegeriella Z. (Lep.) Okraj lesa, Ochozy nad Bystřicí p. H.

Lithocolletis quercifoliella Z. (Lep.) Okraj lesa podél silnice Tabarky — Kudlovská dolina. Lesík Pod Kozíncem S nad Chvalčovem.

Tischeria ekebladella BJK. (Lep.) Okraj lesa, Tabarky — Kudlovská dolina.

Quercus pubescens WILLD. — Dub šipák

Lithocolletis quercifoliella Z. (Lep.) Stráň Zazmoníky u Bořetic (již. Morava).

Stigmella ruficapitella HW. (Lep.) Spolu s předešlou.

Quercus rubra L. — Dub červený

- Bucculatrix ulmella* Z. (Lep.) Podzámecká zahrada v Kroměříži.
Dyserlocrania fastuosella Z. (Lep.) Zámecký park, Kvasice.
Stigmella albifasciella HEIN. (Lep.) Les Zámeček u Bilan.
Stigmella ruficapitella HW. (Lep.) Spolu s předešlou.
Tischeria dodonaea STT. (Lep.) Spolu s předešlou.
Profenusa (Fenusella) pygmaea KL. (Hym.) Lesík Dubíček v Bystřici p. H.

Zusammenfassung

In diesem Beitrag sind 33 Arten von Blattminen in Eichenblättern registriert. Die für das Gebiet neuen oder seltenen sind folgende Arten:

Coleophora palliatella ZK. Beiderseitige Fleckminen. Raupe von einem Sack ausminierend. Sack der Raupe mit weisslichen durchscheinenden Anhängseln besetzt.

Ectodermia atrifrontella STT. Raupe miniert in der Zweig — oder Stammrinde von jungen Stämmen und Zweigen.

Eutrichonemus simplioniella F. R. Gangmine unter der Epidermis der Rinde junger Eichenstämme. Später zum Platz erweitert. Verpuppung in der Mine. Die Rinde schilfert später ab.

Stigmella heringi TOLL. Anfangsgang plötzlich zum Platz erweitert. Kot im Platz an der Hauptader abgelagert, schwarz.

LITERATURA

HERING E. M., 1957: Bestimmungstabellen der Blattminen von Europa, Gravenhage, 1957.

SKALA H., 1942: Falter aus Mähren und Schlesien. Zeitschrift Wiener Entomologen-Vereines 27:247—277.

SKALA H., 1944: Beitrag zur Falterfauna Mährens und Schlesiens. Entomologické listy 7.

SKALA H., ZAVŘEL H., 1945: Hyponomeuta e Moravia et Silesia. Entomologické listy 9 č. 1.

STARÝ B., 1930: O minujícím hmyzu v zemi Moravskoslezské. Práce moravské přírodovědecké společnosti 6, č. 6.

STARÝ B., 1930: Studie o minujících motýlech moravskoslezských. Sborník Klubu přírodovědec. v Brně 13.

ZAVŘEL H., 1953: Minující hmyz na Kotouči a v okolí Štramberka I. Přírodovědecký sborník Ostrav. kraje 14, č. 3—4.

ZAVŘEL H., 1955: Minující hmyz přírodních rezervací v Jeseníkách. Ochrana přírody 10, č. 10.

ZAVŘEL H., 1956: Minující hmyz na Kotouči a v okolí Štramberka II. Přírodovědecký sborník Ostrav. kraje 17, č. 2.

ZAVŘEL H., 1956: Několik druhů minujícího hmyzu z Vysokých Tater. Ochrana přírody 11, č. 10.

ZAVŘEL H., 1960: Příspěvek k rozšíření minujícího hmyzu ve Slezsku. Přírodovědecký časopis slezský 21, č. 1.

ZAVŘEL H., 1967: Příspěvek k rozšíření minujícího hmyzu ve východočeském kraji I. Acta musei reginaehradecensis 8:87—94.

ZAVŘEL H., 1967: Výsledky hyponomického výzkumu Jihomoravského kraje. Zprávy oblastního muzea v Gottwaldově 3—4:90—105.

Adresa autora: H. Zavřel, ul. Svatopluka Čecha 10, Kroměříž.

LIDOVÁ JMÉNA ROSTLIN Z KVASIC (OKRES KROMĚŘÍŽ)

Hluboké sociální změny, kterými prochází náš venkov během posledního čtvrtstoletí, se odráží ve všech životních sférách jeho obyvatel. Z etnografického hlediska jsou tyto změny vesměs negativní, znamenají zánik starých obyčejů, smazání nářečních rozdíků atd. Zvláště denní dojíždění mnoha obyvatel venkova za prací do městských průmyslových středisek urychluje tento proces. Nejrychleji mizí z povědomí lidu jména rostlin, hlavně u těch složek venkovského obyvatelstva, které se již nezabývají zemědělskou výrobou. Ale i u dnešních pracovníků v rostlinné výrobě se pozvolna tenčí slovní zásoba jmen rostlin, podobně jak jejich znalost v přírodě. V zemědělské velkovýrobě dochází k odstupu od přírody — unikají detaily jednotlivých rostlinných druhů a mizí potřeba jejich slovního vyjádření. Podobně v oblasti medicíny farmaceutické výrobky způsobily úpadek zájmu o sběr rostlin používaných v lidové domácí léčbě. Chci jen stručně úvodem naznačit, proč asi dnešní generace mladých lidí na venkově tak málo zná lidová jména rostlin.

Lidová jména rostlin jsou dokladem všímavosti našich předků a zároveň ukázkou bohatosti našeho jazyka. Sbírání lidových jmen rostlin by měla být věnována větší pozornost. A to nejen mezi etnografy a folkloristy, ale i mezi samotnými botaniky, kteří by zaručovali přesnost kontroly určení a vědeckého pojmenování druhu. Ve svém příspěvku předkládám materiál shromážděný v jihovýchodní části okresu Kroměříž, na katastru městyse Kvasice. Většina jmen uvedených v seznamu byla donedávna součástí slovní zásoby místního zemědělského obyvatelstva. Jen některá jména jsem zjišťoval přeptáváním u nejstarších pamětníků, dnes již zesnulých. Týkaly se jmen méně často se vyskytujících rostlin jako durman, podražec aj.

V tomto příspěvku se nechci a ani bych nemohl zabývat etymologií a dalšími jazykovědnými problémy. Předkládám jen seznam lidových jmen rostlin s odpovídajícími vědeckými latinskými jmény. Pro úplnost jsou v závorce uvedena spisovná česká jména podle J. DOSTÁLA¹⁾.

a) jména divoce rostoucích rostlin:

agát	<i>Robinia pseudoacacia</i> (trnovník akát)
andělíčkův kořínek	??
Apolenin zub	? <i>Platanthera</i> (vemeník)
babí hněv	<i>Ononis spinosa</i> (jehlice trnitá)
bedrník	<i>Pastinaca sativa</i> (pastinák setý)
bezinky	<i>Sambucus nigra</i> (bez černý) — plody
březa	<i>Betula</i> (bříza)
břím	<i>Larix decidua</i> (modřín opadavý)
břístek	<i>Ulmus carpiniifolia</i> (jilm habrolistý)
cicvár	<i>Tanacetum vulgare</i> (vratič obecný), viz též „černobýl“
čaganka, čakanka	<i>Cichorium intybus</i> (čekanka obecná)
černobýl	totéž jako „cicvár“
černohlávek	<i>Sanguisorba officinalis</i> (krvavec toten), viz též „kominíček“

¹⁾ DOSTÁL J., Klíč k úplné květeně ČSR, Praha 1958.

černý kořeň	<i>Symphytum officinale</i> (kostival lékařský)
čertovo peří	<i>Dryopteris</i> , <i>Athyrium</i> (kapraď, papratka)
dyvizna	<i>Verbascum</i> (divizna)
fíjalka	<i>Viola</i> (violka)
fúsaňa, fúsačka	<i>Festuca ovina</i> , <i>F. sulcata</i> (kostřava ovčí, k. žlábkovitá)
hložinky	<i>Crataegus</i> (hloh)
hrab	<i>Carpinus betulus</i> (habr obecný)
husí mydlo	<i>Annagalis arvensis</i> (drchnička rolní)
charba, charpa	<i>Cyanus segetum</i> (chrpa modrák)
jahody	<i>Fragaria</i> (jahodník)
jaseň	<i>Fraxinus excelsior</i> (jasan ztepilý)
jetelina	<i>Trifolium pratense</i> (jetel luční)
jetelinka	<i>Trifolium repens</i> (jetel plazivý)
kamilky	<i>Matricaria chamomilla</i> (heřmánek pravý)
karhátek	<i>Aegopodium podagraria</i> (kozí noha bršlice)
kočičky	<i>Salix caprea</i> (jíva) -- vztahuje se na květenství i jiných vrb
kočičí dunda	<i>Mentha arvensis</i> (máta rolní)
kozičky	<i>Sambucus nigra</i> (bez černý) — vztahuje se na květenství
kohútek, kohůtky	<i>Papaver rhoeas</i> (mák vlčí)
komínček	totéž jako „černohlávek“
kukačky	<i>Ajuga reptans</i> (zběhovec plazivý)
kuřaňa	<i>Veronica polita</i> (rozrazil lesklý)
lebeda	<i>Chenopodium</i> (merlík)
lípový květ,	<i>Tilia</i> (lípa)
lopún, lopón	<i>Arctium</i> (lopuch), někdy též listy devětsilu — <i>Petasites</i>
mateřička	<i>Thymus</i> (mateřídouška)
mlíč, mlíčí	<i>Sonchus</i> (mléč)
modrý peřinky	<i>Knautia arvensis</i> (chrastavec luční)
mrkfús	<i>Daucus carota</i> (mrkev obecná), u pěstované mrkve se tak označují jedinci vybíhající do květu
mušec	<i>Echinochloa crus-galli</i> (ježatka kuří noha)
opoňka	<i>Glechoma hederacea</i> (popenec)
oříšky	<i>Corylus avellana</i> (líška obecná)
ovsaha, ovsíha	<i>Avena fatua</i> (oves hluchý)
palach	<i>Phragmites</i> , <i>Typha</i> (rákos, orobíneć)
pampeliška	<i>Taraxacum officinale</i> (smetanka obecná)
panáčkovy čepice	<i>Euonymus europaea</i> (brslen evropský)
pětiprstka	<i>Potentilla argentea</i> (mochna stříbrná)
planušky	<i>Prunus spinosa</i> (trnka)
poluvříška	<i>Atriplex</i> (lebeda)
polyněk	<i>Artemisia vulgaris</i> (pelyněk černobýl)

poscanica	<i>Scleranthus</i> (chmerek)
pováška	<i>Galium</i> (svízel)
psí jazyk, psí jazýček	<i>Plantago lanceolata</i> (jitrocel kopinatá)
pýřavka, pýř	<i>Elytrigia repens</i> (pýř plazivý)
řása	<i>Lemna minor</i> (okřehek menší)
řepíček	<i>Agrimonia eupatoria</i> (řepík lékařský)
říznačka	<i>Carex</i> (ostřice)
slak, svlak	<i>Convolvulus arvensis</i> i <i>Calystegia sepium</i> (svlačec rolní a opletník plotní)
slzičky Panny Marie	<i>Lychnis flos-cuculi</i> (kohoutek luční)
sladký list	<i>Rumex</i> , nejčastěji <i>Rumex crispus</i> (šťovík kadeřavý)
suchá Běta	<i>Capsella bursa pastoris</i> (kokoška pastuší tobolka)
sviniveška	<i>Bidens</i> (dvouzubec)
šáša	<i>Scirpus silvaticus</i> (skřípina lesní) — vztahuje se i na porosty velkých ostříc
šípek	<i>Rosa</i> (růže)
šťavel, štív	<i>Rumex acetosa</i> (kyseláč luční)
šterbák	<i>Cirsium oleraceum</i> (pcháč zelinný)
talíře	<i>Chrysanthemum leucanthemum</i> (kopretina bílá)
třáslena	<i>Equisetum arvense</i> (přeslička rolní)
tučný mužík	<i>Sedum</i> (rozchodník)
tvarůžky	<i>Malva neglecta</i> (sléz přehlížený)
vika	<i>Vicia</i> (vikev)
vlčí jabko	<i>Aristolochia clematitis</i> (podražec křovíštní)
vlčí mlíko	<i>Euphorbia</i> (prýšec)
vlky	<i>Aretium</i> (lopuch) — vztahuje se hlavně na květní úbory
volíucho	<i>Plantago major</i> (jitrocel velký)
vrabčinka	<i>Cerasus avium</i> (třešeň ptačí)
vrbica	<i>Persicaria lapathifolia</i> (rdesno blešník)
zaječí zelí, zaječí salát	<i>Oxalis</i> (šťavel)
žabince	<i>Cladophora</i> a ostatní vláknité řasy

b) Jména pěstovaných rostlin (užitkové i okrasné):

bez	<i>Syringa vulgaris</i> (šeřík obecný), viz též „chebz“
broskva	<i>Persica vulgaris</i> (broskvoň obecná)
cerel	<i>Apium graveolens</i> (mířík celer)
dorancijs	<i>Prunus domestica</i> ssp. <i>prisca</i> (slivoň)
dyňa	<i>Cucurbita pepo</i> (tykev, turek)
ertepla	<i>Solanum tuberosum</i> (brambor), viz též zemák
hřebíček	<i>Dianthus barbatus</i> (hvozdík vousatý)
chebz	totéž jako „bez“
Kardinálka	odrůda jabloně (Panenské)
kaštan	<i>Aesculus hippocastanum</i> (jírovec maďal)

kel	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>sabauda</i> (kapusta)
kerlub	<i>Brassica oleracea</i> var. <i>gongyloides</i> (brukev)
kulovačka	<i>Prunus cerasifera</i> (myrobalán)
kvaka	<i>Brassica rapa</i> var. <i>rapa</i> (vodnice)
Kysňatka	odrůda jabloně (Míšeňské)
lvítlama	<i>Antirrhinum majus</i> (hledík větší)
lucerka	<i>Medicago sativa</i> (tolice vojtěška)
marhula	<i>Armeniaca vulgaris</i> (meruňka obecná)
mrkva	<i>Daucus carota</i> (mrkev obecná)
oharek	<i>Cucumis sativum</i> (okurka obecná)
ořech	<i>Junglas regia</i> (ořešák královský)
pannavtrní	<i>Nigella damascena</i> (černucha damažská)
paradajka	<i>Solanum lycopersicum</i> (rajče)
Pavlůvka	<i>Prunus domestica</i> ssp. <i>insititia</i> (slíva)
psívíno	<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (loubinec pětistý)
Rybízka	odrůda jabloně (Hvězdnatá reneta)
rynglót	<i>Prunus domestica</i> ssp. <i>ovalis</i> (renkloda)
rýž	<i>Secale cereale</i> (žito seté)
slunka	<i>Calendula officinalis</i> (měsíček lékařský)
střešeň	<i>Cerasus avium</i> (třešeň ptačí pěstovaná)
šarlota	<i>Allium ascalonicum</i> (šalotka)
šnytlik, šnytlich	<i>Allium schoenoprasum</i> (pažitka)
šparza	<i>Onobrychis viciaefolia</i> (vičenec ligrus)
trnka	<i>Prunus domestica</i> ssp. <i>oconomica</i> (švestka domácí)
turkyň	<i>Zea mais</i> (kukuřice)
víno	<i>Vitis vinifera</i> (réva vinná)
vodovka	<i>Impatiens sultani</i> (netýkavka sultánská)
zemák	totéž co „ertepla“
židovský erteple	<i>Helianthus tuberosus</i> (topinambur)
žito	<i>Triticum</i> (pšenice)

Jak je patrné ze seznamu, lze v mnoha případech lidové pojmenování vztahovat na celý rostlinný rod, neboť druhy se zpravidla blíže nerozlišují. Pokud se jméno vztahuje k jedinému botanickému druhu, je tomu tak u druhů zastoupených u nás jen jedním druhem (např. hrab = habr, suchá Běta = pastuší tobolek). Někdy se však i u početněji zastoupeného rodu vztahuje lidové jméno jen k jedinému zástupci (např. kamilky = heřmánek pravý, pampeliška = smetánka obecná, kočičí dunda = máta rolní). Tato jména determinující druh jsou však v menšině. Častěji označují lidová jména celé rody a nechybí ani případy, kdy se jedno jméno vztahuje na dva rody (např. palach je rákos i orobinec, lopún se nevztahuje jen na listy lopuchu, ale i devětsilu). Pro úplnost je třeba uvést slova „tráva“ a „zelenina“. Termíny „tráva“ „travsko“ nejčastěji označují plevelnou složku v porostu kulturní rostliny; někdy ale znamená i souhrnné označení divoce rostoucích rostlin. Jako „zeliny“ se označují léčivé rostliny.

Souborně se našimi jmény rostlin zabýval MACHEK²⁾, který ve své monografii uvádí celou řadu jmen z Moravy. Podrobným srovnáním našeho seznamu jmen z Kvasic s Machkovými údaji zjistíme, že celá řada se jich používá na území střední a jihovýchodní Moravy, a to buď ve shodném nebo jen málo odlišném tvaru. V Machkově seznamu nenalezneme tato kvasická jména: cícvár, kočičí dunda, husí mydlo, modrá peřinka, poscanica, kuřaňa, poluvřítka, suchá Běta, kulovačka, ertepla. Bohužel neuvádí ani andělíčkův kořínek a Apolenin zub. Ve Kvasicích a ani v blízkém okolí jsem se nesešel s lidmi, kteří by znali blíže rostliny, jimž tato jména náleží. S několika shodnými tvary jmen (i shodným botanickým druhem) se setkáme v TOMEŠOVĚ³⁾ seznamu z Horňácka: dyvizna, kamilky, lipový květ, lopún a suchá Běta.

Oldřich Továrek:

ROSTLINNÉ SPOLEČENSTVO „DUBIČÍ“ A „JANKOVY SKÁLY“ U LOUČKY, OKRES OLOMOUC.

J. PODPĚRA uvádí v „Květeně Hané“ na mapě lokality teplomilného rostlinstva a jejich pořadí označuje arabskými číslicemi. Jako 10. lokalita je uveden Křeb u Seničky a Skalka u Cakova a jako 11. vrch Rampach nad Myslechovicemi. Od dob vydání „Květeny Hané“ navštívilo obě lokality mnoho botaniků, kteří výsledky svých pozorování uváděli ponejvíce v Časopise Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci anebo ve Věstníku přírodovědného klubu v Prostějově. Průzkum zmíněných lokalit prováděl nejdůkladněji olomoucký botanik J. Otruba, rodák z Náměště na Hané. Podle jeho nálezů na uvedených lokalitách, dále za Křebem u cakovské Sv. vody a v lese Strčhlavě směrem k Olbramicím vydává J. PODPĚRA ve Věstníku přírodovědného klubu v Prostějově r. XVI. z r. 1913 dodatky ke Květeně Hané. V dodatcích byly uvedeny též nálezy prof. Sedláčka z Uherského Brodu, rodáka z Čunína u Konice, který prozkoumal údolí potoků Romže a Nectavky. J. Podpěra uvádí též nálezy litovelských botaniků Františka a Jana Slavíčkových, rodáků z Milkova na Konicku. Ti zkoumali lokality Rampach, Vršky nad Loučkou a samozřejmě okolí rodného Milkova se Zkamenělým zámkem a Průchodnicí.

J. OTRUBA stále rozšiřoval oblast průzkumu a jeho cesty naším krajem můžeme sledovat podle zpráv o nálezech v uvedených časopisech. Tak v ČVMSO r. III. 1939 (seš. 195-168 sv. II. str. 180) uvádí nález starčku oranžového, *Senecio aurantiacus* HOPPE u polní cesty z Olbramic k Cakovu a nález kostřavy různolisté, *Festuca heterophylla* LAMK na mýtinách v lesích nad Cholinou, u Slavětína, mýtiny u Savína, v údolí potoku Loučka a v lese Chrástí u Olbramic. Nález vikve tenkolisté, *Vicia tenuifolia* ROTH uvádí na pasekách lesích nad Cholinou a u Hvozdu.

V ČVMSO r. XXXIV, r. 1928 (č. 1. a 2., str. 106) píše „Třetí příspěvek k poznání květeny moravské,“ kde uvádí nálezy od Laškova, Hluchova, Bohuslavic a dále tak rozšiřuje lokality Hluboký žleb (Laškovské údolí), Křeb u Seničky a Skalku u Cakova přes Krakovec, Bohuslavice k Rakovu a přes lesy nad Cholinou k Rampachu.

²⁾ MACHEK V., Česká a slovenská jména rostlin, Praha 1954.

³⁾ TOMEŠ J., Rostliny v obyčejích a v léčitelství na Horňácku, Český lid 52:193-205, Praha 1968.

Tato místa uvádím proto, že lokality v Dubičí a Jankově skále ušly pozornosti jak J. Otruby, tak ostatních botaniků a nejsou tedy dosud nikde uvedeny.

Lokality Dubičí a Jankova skála leží v katastrálním území obce Loučka na Litovelsku, východně od této obce (katastr. č.: Dubičí 471, 483, 488, 494, Jankova skála č.: 508, 510/1, 510/2, 521). Současný stav neodpovídá zákresu na katastrální mapě, protože Dubičí i Jankova skála jsou obklopeny družstevními pozemky se všech stran a není k nim cesta.

Geologicky patří do oblastí kulmu Dražanské vysočiny a tvoří je kulmská droba, což prokazuje starý lom Jankova skála i kóta 402 m u Dubičí, kde kulmská droba vstupuje na povrch. Několik set metrů jsou staré lomy na pokrývačskou břidlici z let 1920 - 1923, kdy Jos. Grézl z Loučky a ing. Vašák z Prahy otevřeli lomy na několika místech. Vrstvy jsou nevhodně šikmo uloženy a směřují stále hlouběji, proto bylo od těžby upuštěno. Stejně složení jsou blízké lokality Rampach 405 m, Vršky 402 m západně od Loučky.

Obě lokality můžeme řadit mezi xerofilní jehličnaté lesy, význačný je zvláště les borový, jaké se vyskytují na východních svazích vysočiny Dražanské a zvláště poblíž v údolí Blaty mezi Seničkou a Cakovem a nad Cholinou. Je to bor teplých strání s teplomilnou květenou. Lokality Dubičí, Jankova skála a Skalka u potoka Loučky navazují na lokality Křeb u Seničky a Skalky u Cakova a představují tak prodloužení lokality teplomilných rostlin k severu.

Porost zmíněných lokalit tvoří:

Smrk obecný, *Picea excelsa* LINK;

modřín evropský, *Larix europaea* (LAM et DC) DOM;

borovice lesní, *Pinus silvestris* L. v pěkných statných exemplářích.

Nedaleko naší lokality (asi 500 m) pod hájovnou Nová Pole roste u cesty k Bílsku (pod dráty elektrického vedení od Ješova k Bílsku) tis červený, *Taxus baccata* L. Je to pěkný, asi 7 m vysoký strom, který je podle výpočtů prac. polesí Havlíčka, uváděn již na starých mapách polesí. Jeho stáří odhaduje na více jak 200 let. Strom bude sotva původní. V místech jsou zbytky staré hájovny u níž byl tis pravděpodobně vysazen.

Dub zimní, *Quercus petraea* LIEBL;

lípa srdčitá, *Tilia cordata* MILL;

osika, *Populus tremula* L.;

bříza bělokorá, *Betula pendula* ROTH.;

habr obecný, *Carpinus betulus* L.;

třešeň ptačí, *Prunus Avium* L., v mnoha exemplářích;

hrušeň obecná polnička, *Pirus communis* subsp. *piraster* (L.) HEGI;

vrba jíva, *Salix caprea* L.;

jeřáb ptačí, *Sorbus aucuparia* L.

V podrostu:

Líska obecná, *Corylus avellana* L.;

jalovec obecný pravý, *Juniperus communis* L., subsp. *eucommunis* BRIQ. Jalovec byl dříve hojný jako porost v lesích. V Dubičí roste 16 exemplářů, mezi nimi dva přes 4 m vysoké. (Na podzim 1969 byly oba uřezány asi 1 m od země. Zůstává tam nyní stromek kolem 2 m);

ptačí zob obyčejný, *Ligustrum vulgare* L.;

krušina olšová, *Frangula alnus* MILL.;

hloh ostrotrnný, *Crataegus oxyacantha* L.;
jalovec metlatý, *Sarothamus scoparius* (L) WIMM ex KOCH.

Kryt tvoří mnoho rostlin obecně známých a rozšířených, ale s nimi rostou v Dubiči, v Jankově skále a ve Skalce u potoka rostliny skalnatých strání a lesostepí typu Křeb u Seničky nebo Skalka u Cakova:

Lněnka lnolistá, *Thesium linophyllum* L. Dosud ji nikdo neuvádí na známých lokalitách. V „Květeně Hané“ (str. 259) uvádí však R. PICBAUER, *Puccinia thesi* na *Thesium linophyllum* na Skalce u Cakova. V roce 1969 jsme lněnku na Skalce u Cakova marně hledali. V Dubiči a v Jankově skále je na jižních okrajích lokalit hojná.

Mochna bílá, *Potentilla alba* L. J. PODPĚRA v „Květeně Hané“ (str. 103) uvádí, že dosahuje severní hranice rozšíření v úvalu na planině k Cakovu. Od té doby — 1910 — se mochna bílá rozšířila dále k severu — v Dubiči a především v Jankově skále a ve Skalce u potoka je jí hojně. Odtud se patrně dostala ještě dále až na Litovelský břeh mezi Loučkou a Novou Vsí.

Růže galská, *Rosa gallica*. V naší krajině je uvedena na několika místech. Roste na Kosíři na Vinohrádkách a u Slatinek u Královské borovice. V Dodatcích ke Květeně Hané je uveden Sedláčekův nálezný od Ochoze na Konicku v háji „V loučkách“ a stanoviště bylo značeno jako „osamoceně“ v podhůří. J. Otruba ji uvádí z r. 1913 (Dodatky KH str. 49—74) na Strchlavě u Cakova. Růže galská rostla na mezi nad Haňovicemi — Kluzovem do roku 1954 kdy mez byla zorána při zcelování pozemků JZD. Roste na Jankově skále na jižním okraji, ale bohatší skupinu tvoří na svahu úvozu cesty pod Jankovou skalou. Porostem v délce asi 10 m je zde patrně největší skupinou růže galské v oblasti na sever od Kosíře.

Čilimník řezenský, *Cytisus ratisbonensis* SCHAEFF. Slavíček uváděl (1896) Rampach jako nejsevernější bod rozšíření tohoto druhu v úvalu. V roce 1923 udává J. OTRUBA („Třetí příspěvek ku poznání květeny moravské“ — ČVSMO XXXII, r. 1923, str. 106): „je ve spoustách na celém pohoří od Cakova přes Rampach až k Měrotínu, všeobecně na pokraji lesů a na mezích mezi Hlučovem a Pěnčínem, Laškovem, Krakovcem a Přemyslovicemi“. Na obou lokalitách roste čilimník řezenský dvoukvětý spolu s čilimníkem úzkým, *Cytisus supinus* L.

Hrachor černý, *Lathyrus niger* (L) BERNH. Roste v několika jedincích v Dubiči, v Jankově skále pak roste hrachor lecha jarní, *Lathyrus vernus* (L), BERNH.

Kakost krvavý, *Geranium sanguineum* L. J. OTRUBA v r. 1923 o něm píše, že nejbohatší lokalita tohoto kakostu jsou Vinohrádky na Kosíři, kde roste v několika formách. Z jiných let uvádí též nálezy v Laškovském údolí, u Seničky a u Svaté vody u Cakova. Roste tam dodnes. V několika jedincích se vyskytuje také v Dubiči a objevuje se i v údolí potůčku Loučka pod Novou Vsí k Haňovicím.

Třezalka horská, *Hypericum montanum* L. roste v Dubiči spolu s jinými třezalkami. Třezalku rozprostřenou, *Hypericum humifusum* L. uvádí OTRUBA z blízkého okolí z písčitých polí u Olbramic a z „Mokrých podílů“ od Bohuslavic. Kolem Loučky však jsme ji nenašli.

Jarmanka větší, *Astrantia major* L. roste u Skalky u potoka u Loučky. J. OTRUBA uvádí jako její nejbližší stanoviště Laškovské údolí. Nyní je nejbližší v údolí potoka Loučky pod Novou Vsí, kde jsou překrásně vyvinuté rostliny. Roste též dosti hojně na Konicku u Liškovy studánky mezi Kladkami a Ponikví.

Smlodník jelení, *Peucedanum cervaria* (L.) LAPEYR. Je hojný v Dubiči i v Jankově skále. Roste nejbližší hojně na Skalce u Cakova. SLAVÍČEK jej uvádí z Třesína u Mladče z míst Rytířského sálu. V r. 1969 v srpnu jsem jej tam nenašel.

Tolita lékařská, *Vincetoxicum officinale* (L.) PERS. Roste v Dubiči, v Jankově skále, ve starých břidlicových lomech směrem k Novým Polím. Naše lokality jsou tak spojeny s Kosířem, Laškovským údolím, Skalkou u Cakova a s krašovým ostůvkem mezi Konicí a Mladčí. (V KH je uveden jen nález Slavíčkův asi z r. 1885 od Zkamenělého zámku).

Plícník úzkolistý, *Pulmonaria angustifolia* L. Nejbližší stanoviště je Křeb u Seničky, Skalka u Cakova a Svatá voda u Cakova, odkud se uvádí míšenec *P. officinalis* x *P. angustifolia* — *P. hybrida* BECH. ČVMSO 1923 str. 106—113. V Dubiči je jen několik málo exemplářů plícníku úzkolistého.

Mařinka psí pravá, *Asperula cynanchica* subsp. *eucynanchica* BÉQUIN. Kdysi uváděna jako nejseverněji u Chudobína. Dnes je dosti rozšířená na mnoha místech. Kopretina chocholičnatá pravá, *Chrysanthemum corymbosum* L. subsp. *typicum*. V „Květeně Hané“ (str. 173) je uvedeno, že hranice jejího rozšíření k severu je v Hlubokém dole (Laškovské údolí) u Náměště na Hané. Dnes roste kopretina chocholičnatá hojně na Skalce u Cakova a také v Dubiči i v Jankově skále.

Bělozářka větvitá, *Anthericum ramosum* L. V našem kraji roste na Plumlovsku, na Košíři, v Laškovském údolí, na Skalce u Cakova a je hojná i na našich lokalitách Dubiči a Jankova skála.

Česnek horský, *Allium montanum* SCHMIDT. REISSEK—OTRUBA jej uvádějí v Hlubokém dole u Náměště (Laškovské údolí) jako nejsevernější stanoviště. Ve Věstníku přírodověd. klubu v Prostějově r. XVI. 1913 uvádí se v Dodatcích ke Květeně Hané Otrubův nález z Křebu u Seničky. V r. 1969 jsme jej na Křebu nenašli. Česnek horský roste dosti početně v Jankově skále u Loučky a v několika jedincích spolu s mochnou bílou ve Skalce u potoka.

Lilie zlatohlavá, *Lilium martagon* L. V našem kraji ji známe z Kosíře, z krasu mezi Konicí a Mladčí od Hvozdu a Vojtěchova, od Mladče. Nově se objevuje v údolí Romže apod. V Dubiči roste jen 5 rostlin. Dvě vykvetly a měly plody v r. 1968. V roce 1969 byly dvě zničeny traktoristou, u ostatních okousala květní pupeny zvěř.

Marně jsme hledali u Loučky za Rampachem — jak uvádí Slavíček, čímž myslí lokalitu Vršky na východ od Loučky — koníklec statný velkokvětý, *Pulsatilla vulgaris* subsp. *grandis* (WENDER) ZAMELS et PAEGLE a rovněž tak i hlaváček jarní, *Adonis vernalis* L. Naproti tomu dosud roste na lokalitě Vršky divizna brunátná, *Verbascum phoeniceum* L.

Z lokalit Dubiči, Jankova skála a Skalka u potoka u Loučky v okrese Olomouc uvádíme jen několik našich nálezů za podzim r. 1968 a rok 1969, pokud jsme je spolu s M. Z u k a l e m stačili podchytit. Všechny doklady jsou v herbáři M. Z u k a l a, Myslechovice u Litovle.

MOŽNOSTI PROGNOZY VODNÍCH STAVŮ V KRASOVÝCH OBLASTECH.

Památce Milana Šlechty a ing. Marko Zahradníčka.

Krasové oblasti, zejména jejich podzemní vodní toky, jsou zvláště citlivým a nebezpečným průzkumným polem, ovlivňovaným jak prostřednictvím meteorologických jevů — bouřkových letních přívalů a vod z jarního tání, tak dosud málo známými vlivy hydrogeologickými. Přes velmi pokročilý stupeň poznání našich podzemních krasových světů a přes obrovské úspěchy moravské, zejména amatérské speleologie, potkala nás 29. srpna 1970 tragédie. V rozvodněné Bílé vodě mezi Holštejnem a Macochou, v hlubinách Amatérské jeskyně, zahynuli dva nadějní mladí mužové, Milan Šlechta a ing. Marko Zahradníček.

Marně dnes přemýšlíme, zda jsme tak zcela bezmocní před přírodními vlivy, které se tak strašlivě projevují v krasovém podzemí. Vzpomínám na poslední rozhovor s Milanem Šlechtou před tragickou expedicí. Vyprávěl jsem mu o poznatcích vědy, která snad ještě ani vědou není a nepříznivá prognóza, o níž jsem mu říkal s rezervou, strašlivě vyšla. Byla to prognóza, založená na srovnání poznatků velmi odlehlých přírodních věd — speleologie a astronomie.

V roce 1952 jsem publikoval článek, podnes ve speleologii jediný, o vlivu slunečních skvrn na enormní vodní stavy v krasových oblastech. Data povodňových katastrof v Moravském krasu totiž často dosti přesně odpovídají datům maxima sluneční činnosti. Od té doby jsem sbíral literaturu o kosmických vlivech v geologii a hydrogeologii. V poslední době, kdy vedu Oddělení pro výzkum krasu Moravského muzea v Brně, jsem na Říčkách pozoroval zajímavé vztahy srážkových a krasově hydrografických anomálií s daty úplňku či novu.

Speleologický průzkum odlehlých vodních jeskyní je tak nebezpečným polem, že je nutné využít všech možností prognóz vodních stavů. Bylo by velmi žádoucí, kdyby o těchto otázkách odborníci přemýšleli — můj příspěvek chce být námětem k diskusi.

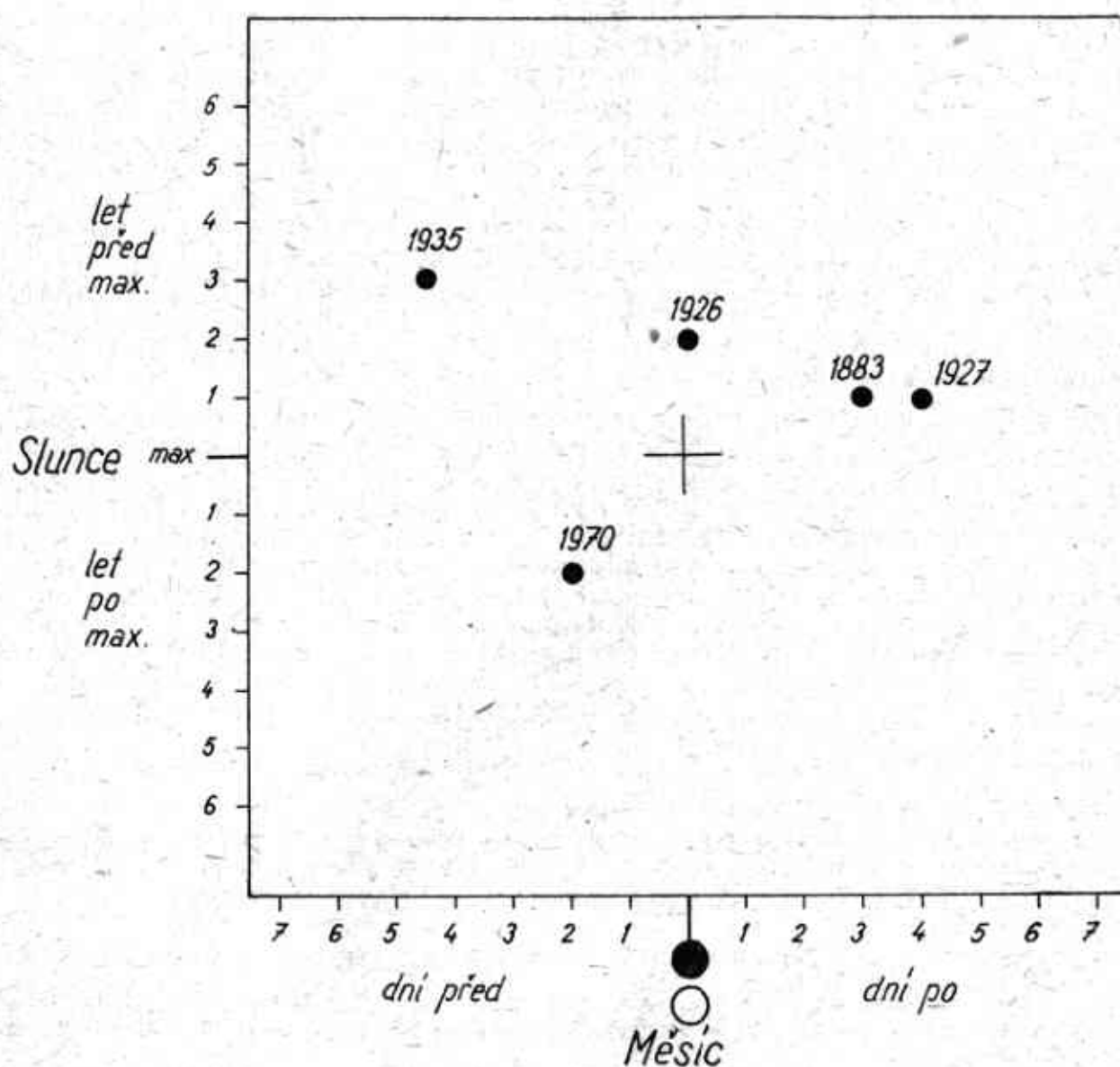
Kosmické vlivy v geologii jsou dnes velmi aktuální tematikou. Sovětští geologové (Akademik G. P. TAMRAZJAN a jiní) si již povšimli toho, že časové vzdálenosti mezi velkými epochami vrásnění na Zemi jsou stejné — 176 miliónů let a vyslovili hypotézu o jejich vztahu k pohybu naší sluneční soustavy v Galaxii, s měnícím se gravitačním potencíálem Země. Opakující se podmínky jednotlivých orogenesí se i u nás projevují opakováním asociací těžkých minerálů ve stejných stádiích vývoje hercynské i alpinské geosynklinály (např. kulmflyš), ale to jen na okraj tématu. Známá je i Milankovičova křivka kolísání slunečního záření během kvartéru (méně známá je její pozdější Spitalerova revize) a její Soergelova korelace s ledovými dobami v Evropě. Při četbě dnešních prací o rozdílech v rychlosti rotace zemského pláště a jádra a o jejich vlivu na geotektoniku si vzpomeneme na podnětné úvahy Bedřicha ENGELSE (Dialektika přírody, str. 89 českého vydání) o vlivu Měsíce na zemskou rotaci.

Vedle velkých cyklů se projevují cykly několikaleté i kratší, s jejichž vlivem se setkáme v meteorologii a odrážejí se v hydrografii a hydrogeologii. Studie o vztahu srážek a odtoku k jedenáctiletému slunečnímu cyklu jsou velmi rozšířené a objevuje se v nich i známý problém střídání přímého a nepřímého vztahu mezi slunečním cyklem a meteorologickými a hydrografickými jevy. U nás studuje tyto vztahy prof. A. Bratránek. Jedna z provozních pozorování slunečních skvrn a úrovně hladiny podzemní vody ve studni prováděl v Brně slavný J. G. Mendel. Pokusů o aplikaci v hydrogeologii zatím mnoho není.

Krasově hydrografické anomálie — zejména letní povodně v Moravském krasu (M. KRÍŽ—F. KOUDELKA, K. ABSOLON 1970 a novější autoři) jsou v urči-

tém vztahu k solárnímu cyklu (R. BURKHARDT 1970). Anomální rok 1970, druhý po předchozím jedenáctiletém solárním maximu (1968) se projevil sérií opakujících se povodňových průtahů Hostěnického potoka v Ochozské jeskyni a periodicky se opakující vývěrovou funkcí periodických vývěrů tohoto potoka, které se ukázaly být v časovém vztahu k měsíčním fázím.

Tuto zajímavou souvislost vysvětluje skutečnost, že v krasové hydrografii dochází ke sčítání faktoru meteorologického s faktorem hydrogeologickým. Primární srážkové anomálie zastihnou v krasovém podzemí různé stavy hladiny puklinové podzemní vody, na jejíž úrovni se uplatňují i slapové síly. V hydrogeologii obecně již jejich účinky byly potvrzeny konkrétními pozorováními. Příklad se nabízí i z oblasti Říčky v jižní části Moravského krasu. Ve vývěrové oblasti Říčky si povšimli při celodenním pozorování po bezdeštném období 30. 5. 1966 J. HORT a kol. (1967, str. 53) „pulzace“, tj. kolísání vydatnosti a úrovně hladiny vývěrů Říčky 1 a 2 s maximem v ranních hodinách mezi 4–7 hod. a mini-

Obr. 2.

mem v odpoledních hodinách mezi 13—17 hod. Tento autor se tehdy domníval, že příčina tkví v násoskovém systému na přítokových cestách krasových vyvěraček. Dnes se však nabízí srovnání s případem pozorování kolísání hladiny podzemní vody ve 250 m hlubokém vrtu ve státě Yova (USA), které zaznamenal T. ROBINSON 1939 (jeho hydrograf reprodukuje V. F. DERPGOLC 1965). Tento autor desetidenním pozorováním zjistil, že hladina podzemní vody vykazuje výkyvy sledující jednak denní kulminaci Měsíce, jednak absolutní maximum úrovně v období úplňku.

Průběh hydrograficky důležitých jevů v povodí Říčky v jednotlivých měsících roku 1970 je znázorněn na obr. 1. V horní části grafu jsou znázorněna období funkce periodických vývěrů Hostěnického potoka, z nichž velký (označovaný jako „Estavella“, neboť za určitých navozených podmínek se stává tento krasový jev ponorem Říčky — J. HIMMEL 1969), vstupuje v činnost první, zatím co malý periodický vývěr začíná fungovat až když velký periodický vývěr přesáhne průtok asi 5 l/sec. Ve střední části grafu jsou vyjádřena období zavodnění jednotlivých jeskynních ponorů v Ochozské jeskyni, ve směru po vodě (1—6) a maximální povodňové průtoky (7), spojené s vyvěráním vod Hostěnického potoka jeskynním vchodem Ochozské jeskyně na povrch. Porovnáním hydrografů s fázemi Měsíce (dolní část grafu) ukazuje na čtyři dosti pravidelně se opakující anomálie (zvláště v květnu a červnu 1970) v jednom lunárním měsíci a na vztah dat povodňových průtahů v Ochozské jeskyni a dat období funkce periodických vývěrů Hostěnického potoka k datům úplňků a novů. Tato zákonitost se projevuje u hydrografických anomálií, které jsou vyvolány letními přívalovými dešti a bouřemi. Jarní souvislá a dlouhá inundační fáze je vyvolána táním sněhové pokrývky. Několik letních povodňových průtahů narušilo turistický provoz Ochozské jeskyně, v místních podmínkách (pomalý nástup a sledování hydrografických jevů) však bez neočekávaného ohrožování návštěvníků. Některé z průtoků jsme již také úspěšně předpovídali na základě průběžného hodnocení a prognóz z lunárního cyklu, i když ovšem jiné prognózy nevyšly — v povodí nedošlo ke srážkové činnosti.

Podkladů je zatím málo, problematika je velká a zatím také nelze odhadnout, jaký je průběh krasové hydrografie v letech od jedenáctiletého solárního maxima vzdálenějších. Spíše jako metodický námět mohu předložit pokus (graf 2), o sledování dat katastrofálních *letních* povodní v historii Moravského krasu vzhledem k datům maxima sluneční činnosti a k datu nejbližšího úplňku či novu. Graf nasvědčuje, zatím skromným počtem dat, statistickému vztahu *letních* povodňových katastrof k letům (± 2 roky) kolem maxima jedenáctiletého solárního cyklu a ke dnům (± 4) kolem úplňku či novu.

Literatura:

- ABSOLON K.: Moravský kras. Academia. Praha 1970.
- BRATRÁNEK A.: Možnost využití periodických změn sluneční aktivity pro dlouhodobá předpovídání průběhu srážek a průtoků. — Vodohospodářský časopis, roč. 9, p. 337—351, 1961.
- BRATRÁNEK A.: Sluneční aktivity a její vliv na kolísání hydrologických jevů. Práce a studie VÚV, č. 117, 1965.
- BURKHARDT R.: Vliv slunečních skvrn na enormní vodní stavy v krasových oblastech. Čs. kras, roč. 5, 103—107, Brno 1952.
- DERPGOLC V. F.: Někotoryje kosmičeskiye i endotogennyye vozdeystviya na povérchnostnuju i podzemnuju gidrosferu Zemli. — V. sověščaniye po problemam planetologii P. 83—86, Leningrad 1965.
- HORT J. a kol.: Nové poznatky o hydrologii jižní části Moravského krasu. Časopis Moravského muzea. Vědy přírodní, LII, p. 43—64, Brno 1967.

THE POSSIBILITIES OF A FORECAST OF THE WATER STATE IN THE KARST AREAS

In the history of the Moravian Karst the dates of flood catastrophes have proved to be in the time-relation to the eleven years maximum of the sun activity (BURKHARDT R., 1952). Especially it is referred to the summer rainfalls and the flood ways in the underground of the karst.

The terms of the summer floods in the cave systems approve with the days in time of the full moon and the new moon. This is brought about adding of the meteorological factor to the hydrogeological one in the karst. The tidal powers evoked the daily rhythm of the collision of the underground water-level (ROBINSON T., 1939 in DERPGOLC V. F., 1965).

The author proposes as a motion a graphical forecast of a supposed danger of the floods in the karst areas.

DROBNÉ ZPRÁVY

● **České polodrahokamy.** Výstava tohoto názvu byla otevřena v září t. r. v olomouckém muzeu. Byla jednou z těch krátkodobých výstav, při nichž je využíváno našich základních sbírkových fondů. Veřejnosti se tak naskytla příležitost zhlédnout zajímavý materiál ze sbírek, jež slouží převážně odborným a badatelským účelům. Uspořádalo ji mineralogické oddělení našeho ústavu za účasti muzeí v Turnově a Nové Pace, jež se na ní podílela vybranými ukázkami podkrkonošských polodrahokamů. Na výstavu byla získána také menší kolekce broušených kamenů z majetku místních sběratelů.

Jako výstava přírodovědecká, seznamovala návštěvníka především se zákonitostmi vzniku a výskytu našich drahých kamenů. Zároveň však měla širší úkol. Dokládala na četných příkladech jejich praktické využití, zejména tradiční zpracování šperkových a ozdobných kamenů, a chtěla tak upozornit na hodnotnou domácí surovinu, která není v současné době využívána.

Na výstavě se návštěvník setkal s pravými klenoty naší země. Byly tu skvělé acháty a jaspisy z Podkrkonoší, české granáty — pyropy ze Středohoří, chryzolit — olivíny z Turnovska a mnohé jiné drahé kameny. Zvláště působivé byly ukázky leštěné nebo broušené. Ze severomoravských výskytů byly zastoupeny hlavně křišťály, ametysty a akvamariny, a to jak v přírodních ukázkách, tak i různých šperkových výbrusech. Neméně zajímavé byly málo známé chalcedonové polodrahokamy z Podbeskydí. Zaslouženou pozornost budily rovněž ceněné kameny z Českomoravské vysočiny, zejména broušené záhnědy, růženíny a drahokamové odrůdy turmalínu. Z dalších tu byly vystaveny např. karlovarské ozdobné kameny — vřídlovec a hrachovec, západomoravské a jihočeské vltavíny aj. Výstavu uzavírala početná kolekce zkřemenělých dřevin z Novopacka. Jejich leštěné ukázky, vynikající krásou kreseb i barevných odstínů, byly názorným příkladem suroviny, jejíž zpracování by mohlo mít význam nejen pro naši domácí potřebu, ale i pro vývoz.

Výstava byla doprovázena vhodnými vysvětlujícími texty a obrazovým materiálem. Nechyběly tu ani mapky a fotografie význačných nalezišť, jakož i snímky zachycující postup při broušení kamenů, umělecké práce rytců apod. Výstava byla veřejností přijata se zájmem, nemohla však být vzhledem k časové tísní prodloužena déle než do poloviny listopadu.

Rad. Sládek

● **Další příspěvek k houbám uničovského parku.** Město Uničov oslavilo nedávno své 750leté trvání. Ve vztahu k houbám potvrzuje se tu *Smotlachovo* rčení, že stará města mají větší výskyt smržovitých hub. Ověřil jsem si to v Uničově, Litovli i ve Šternberku, kde všude se smrže častěji nachází.

Vyrůstají ve sklepích, na rumiskách, v koutech dvorů, ve skládkách obalů, v sadech a parcích. Nerostou však každý rok stejně bohatě — zvláště příhodný byl pro jejich růst rok 1951. Toho jara bylo teplé počasí provázené deštičky, dusno a vlhko, proto dobře rostly. Nejvíce se jich objevilo v uničovském parku a to v několika druzích. Nacházel jsem je v pámelníkovém křoví, pod kaštanovou alejí, v smrkovém porostu, na příkopu podél cesty a také na svazích železnice vedoucí kolem parku. Při tom tam byly kusy nadměrně velké a krásných forem, takže je možno věřit oprávněné radosti kustoda Josefa Otruby z muzea v Olomouci, kterému jsem je také poslal a dopisem ze dne 6. 5. 1951 mi odpovídal:

„Milý příteli! Potěšil jste mne zásilkou smrží s nimiž jsem si pohrál několik hodin. Mikroskopicky jsem je neprohlížel. Určil jsem je takto:

Morchella esculenta L. — smrž obecná 2 kusy, *Verpa bohemica* — kačenka česká, *Morchella rimosipes* DC (smrž rýhovaná) 5 kusů, *Morchella gigas* BATSCH. — smrž obrovská jeden kus. Poslední je příbuzná s *Morchella rimosipes* DC a u nás nebyla dosud sbírána. Máte o novinku více. Pěkný nález. Smotlacha ztotožňuje *Morchella gigas* s *Morchella crasipes*, ale obrázek jeho *Morchella crasipes* se neshoduje s druhem, který jste mi zaslal. Možná, že představuje formu sbíranou za sušího jara. Smrž vysoká má klobouk mnohem delší a dole přirostlý ke tření. Dalšímu průzkumu přeji mnoho zdaru, srdečně zdraví Váš Josef Otruba“.

Podle nového průzkumu je smrž rýhovaná považována za slabě opodstatněnou formu smrže polovolného, *Mitrophora semilibera*.

Také *Morchella gigas* BATSCH., smrž obrovská je jen formou či odrůdou velice variabilního druhu *Mitrophora semilibera*, smrže polovolné. Při tom je zajímavé, že smrže polovolného jsem v uničovském parku nikdy nenašel. Nacházím je skoro každoročně na okraji lesa Doubrava u Střelice, v místě asi 5 km vzdáleném. Jsou skutečně velmi variabilní, jiné při počátečním růstu a jiné v dospělosti.

Jaroslav K u p k a

● **Nová podzemka pro Olomoucko — černoušek Broomeův.** Černoušek Broomeův — *Melanogaster broomeianus* (BERK. in TUL.) BERK. em. ZELL et DODGE. Ve Floře ČSR, I. díl, str. 542, 543, uvedeno několik lokalit i z Moravy; na Olomoucko dosud sbírán nebyl.

Popis: plodnice 2,5 až 4 cm v průměru nepravidelně hlízkovité a laločnaté, na povrchu hnědé s tmavočerveným odstínem, pomačkáním tmaví až černá. Povrch jemně plstnatý, vespod s několika myceliovými provázky. Okrovka na řezu v obvodové vrstvě hnědá, směrem dovnitř žlutohnědá. Teřich je pevně rosolovitý, protkaný červenavými mezistěnami, v zralosti hnědě černý až načervenalé černý. Komárky jsou vyplněny rosolovitou pulpou. Voní příjemně, po ovoci. Roste v listnatých lesích pod starým listím blízko povrchu až na povrchu země od května do září. U nás sbírán dne 29. 6. 1969.

Nalezeno celkem 9 kusů v lese Doubrava, poblíže hájenky Nové Mlýny u Litovle. Vyrostly v cípu lesa pod svahem, kam při dešti stéká voda. Zčásti byly ukryty pod starým loňským listím, stromy kolem lípy, duby a habry.

K určení byly 4 kusy poslány dr. Mir. Svrčkovi, mykol. odd. Národního muzea v Praze, doklady ponechány v herbáři Nár. muzea v Praze.

Jaroslav K u p k a

● **Nález muchomůrky šiškovité, *Amanita strobiliformis* Vit. v Uničově.** Dne 19. 6. 1969 našel jsem skupinu 18 kusů muchomůrky šiškovité — *Amanita strobiliformis* VIT. v Uničově. Vyrůstly na spodní části příkopu silnice z Uničova na Litovel a v trávě na přilehlé rovině pod lipami v aleji kolem hřbitova ve dvou pruzích v okruhu 10 metrů. Část plodnic už byla zničena dětmi, přesto se zachovaly nejlepší kusy. Silnice, která má dnes asfaltový povrch, byla do nedávna upravována vápencovým štěrkem z lomu v Sovinci a u Paseky. Je to asi 15 km od Uničova a jinak se zde vápenec nevyskytuje. V lomu u Paseky jsem už vícekrát muchomůrku šiškovitou našel, také pod lipou.

Přede dnem nálezů bylo velmi teplé, dusné počasí. Naleziště je na straně silnice obrácené k jihovýchodu, lipová alej je asi 80 let stará. Pohromadě vyrostly tři největší vyzrálé plodnice, ostatní menší kusy roztroušeně v trávě. Dvě plodnice byly dány do výstavní skříňky hub na poliklinice MUDr. Ticháčkovi pro veřejnost. Osm kusů plodnic předáno dr. Bron. Hlázovi pro herbář hub na pedagog. fakultě UP v Olomouci, který byl nálezem příjemně překvapen.

Jedlost nebyla zkoušena, ačkoliv plodnice byly masité, velké a vzhledově krásné.

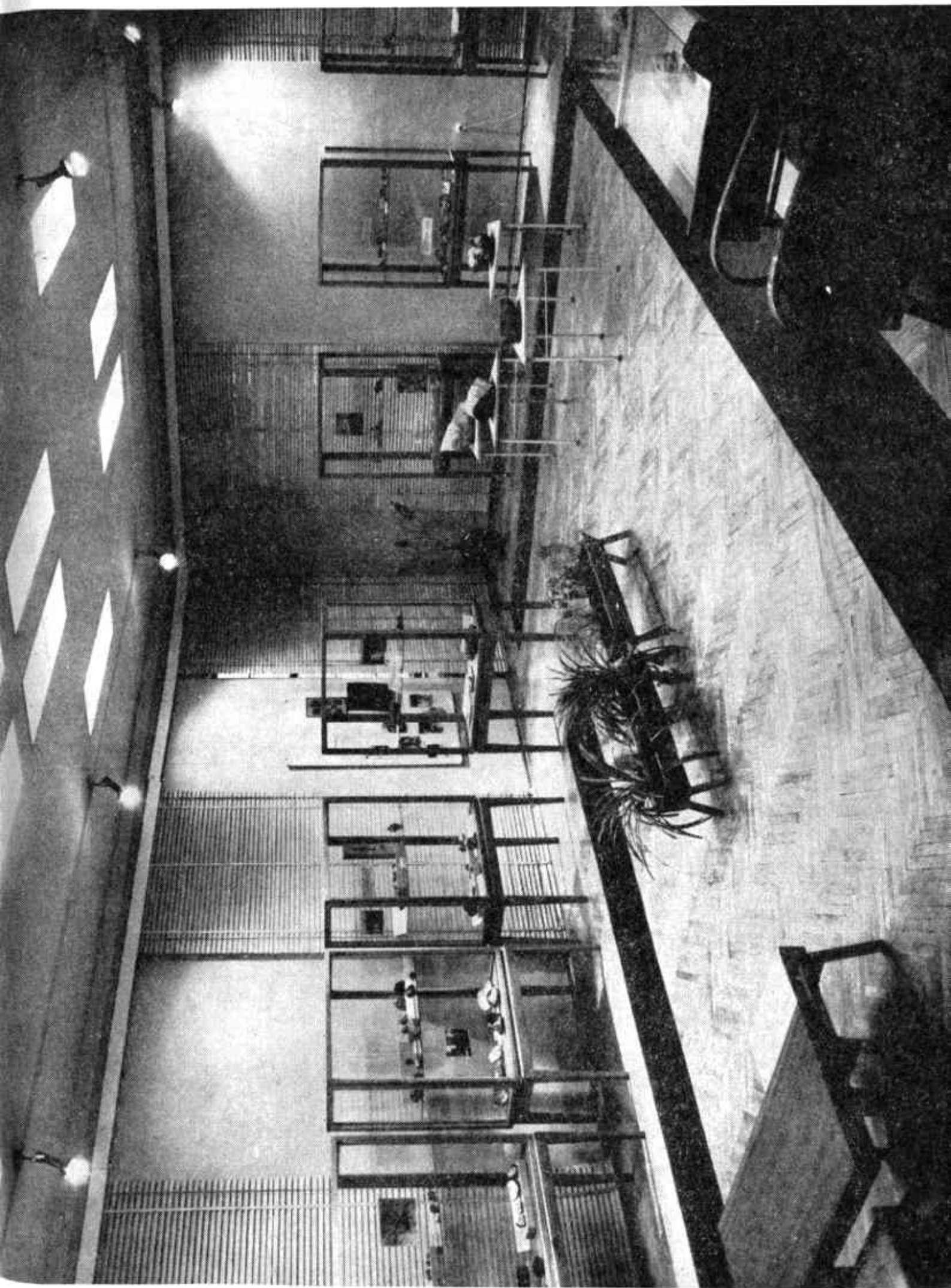
Velikost plodnic: 1 kus průměr klobouku 17 cm, délka třeně 18 cm, tloušťka průměr 3 cm, tloušťka na bázi 5 cm, klobouk rozprostřený, okraj mírně zvednutý, (1 kus prům. klobouku 17 cm, délka třeně 17 cm, tloušťka třeně 27 mm, na bázi 4 cm, 1 kus prům. klobouku 18 cm, délka třeně 18 cm, tloušťka třeně 30 mm, na bázi 5 cm). Mladší plodnice krásně vyklenuté s pěkně vyniklými šupinami na povrchu měly 1 kus prům. klobouku 11,5 cm, délka třeně 14 cm, tloušťka třeně 2,5 cm, na bázi 5 cm, 1 kus prům. klobouku 5,5 cm, délka třeně 10 cm, tloušťka třeně 3,5 cm, na bázi 5 cm. Ostatní menší plodnice byly podobných velikostí.

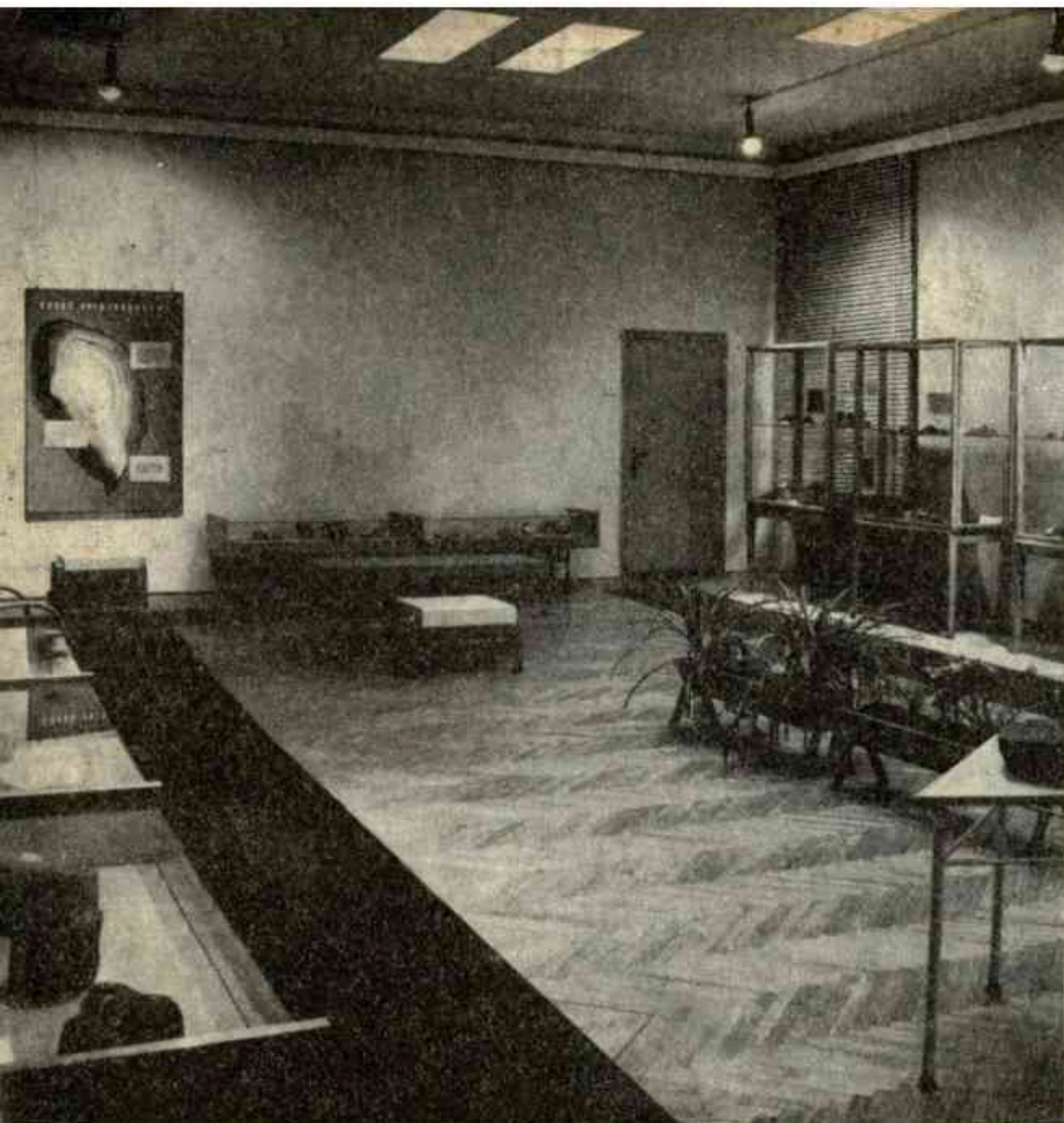
Zajímavé je, že v době, kdy celkem rostlo velmi málo běžných druhů hub, se vyskytly tak krásné a obrovité exempláře poměrně vzácného druhu houby.

Jaroslav Ku p k a

Legenda k obrázkům na obálce:

1. K výstavě „České polodrahokamy“, instalované ve Vlastivědném ústavu v Olomouci v září 1969 ve spolupráci s muzei v Turnově a Nové Páce.
(k článku R. Sládka, foto J. Juryšek)
 2. Glycymeris (Glycymeris) fichteli (Deshayes, 1852) Burdigal z Vrbovce, okolí Znojmo.
(Jen nepatrně zmenšeno. K článku Vl. Kalabise)
 - 3.—4. K výstavě „České polodrahokamy“ (jako obr. 1)
-

OBSAH:

- Kalabis Vl.: Výskyt burdigalských „pectunculových“ písků na Znojemsku, 1—3.
 — Zavřel H.: Příspěvek k rozšíření minujícího hmyzu, 3—8. — Opravil E.: Lidová
 jména rostlin z Kvasic (okr. Kroměříž), 9—13. — Továrek O.: Rostlinné spole-
 čenstvo „Dubiči“ a „Jankovy skály“ u Loučky, okr. Olomouc, 13—18. — Burk-
 hardt R.: Možnosti prognózy vodních stavů v krasových oblastech, 17—21. —
 D r o b n é z p r á v y: Výstava „České polodrahokamy“ (R. Sládek), 21. — Nová
 podzemka pro Olomoucko — černoušek Broomeův (J. Kupka), 22. — Další pří-
 příspěvek k houbám uničovského parku (J. Kupka), 22. — Nález muchomůrky
 šiškovité *Amanita strobiliformis* v Uničově (J. Kupka), 23.